

De l'expressió de la percepció sensorial auditiva a l'expressió del discurs reportat. El verb *sentir* en català medieval (s. XIII–XVI)

Jordi M. Antolí Martínez (Alacant)

- 1 Introducció. La singularitat del català amb *sentir* com a verb de percepció auditiva¹
- 1.1 El verb *sentir* com a verb de percepció auditiva. El català en el context romànic

on and similar papers at core.ac.uk

provided by Repositorio Institucional d

iberoromaniques i gal·loromaniques, es el triomf, arreu del domini lingüístic, del verb *sentir* com a sinònim de *oir*, ús aquest que ja es constata en la llengua antiga (*DECat*, *DCVB*, *D'Aguiló*, *D'Faraudó*). La substitució de *oir*, patrimonial i molt més freqüent amb aquest significat en català medieval, per aquest altre verb ha arribat a l'extrem que en la primera meitat del s. XX el *DCVB* (s.v. *oir*) sols el testimonia de forma residual al País Valencià i en col·locacions com *oir missa*. Sols l'italià coneix una situació semblant a la del català, atès que *sentire* desenvolupa en el mateix grau aquest nou significat

1 Aquest estudi ha estat desenvolupat al si de l'Institut Superior d'Investigació Cooperativa IVITRA [ISIC-IVITRA] de la Generalitat Valenciana (Programa de la Generalitat Valenciana per a la Constitució i Acreditació d'Instituts Superiors d'Investigació Cooperativa d'Excel·lència [Ref. ISIC/012/042]), i en el marc dels projectes de recerca següents: “Gramàtica del Català Modern (1601–1834)” (MINECO, Ref. FFI2012-37103); “Continuación de la Gramática del Catalán Moderno (1601–1834)” (MINECO FFI2015-69694-P); “Constitució d'un corpus textual per a una gramàtica del català modern (Gcm)” (IEC, Refs. PT 2012-S04-MARTINES; IEC1-15X); *Digicotracam* (Programa PROMETEU per a Grups d'Investigació en I+D d'Excel·lència, Generalitat Valenciana [Ref.: PROMETEOII-2014-018], finançat per FEDER de la UE); i el “Grup d'Investigació en Tecnologia Educativa en Història de la Cultura, Diacronia lingüística i Traducció” (Universitat d'Alacant [Ref. GITE-09009-UA]).

vinculat a la percepció auditiva (Meyer-Lübke; *VTreccani*, s.v. *sentire*, 2; el *VCrusca* en testimonia exemples ja en Dante, Petrarca i Boccaccio).

Amb tot, també en altres llengües romàniques, en varietats diacròniques i diatòpiques diferents a l'estàndard contemporani, el valor auditiu ha tingut un cert desenvolupament. És el cas del francès medieval, que arriba a acceptar el verb *sentir* com a verb de rumor (*DMF*, s.v. *sentire*). I és també el cas d'alguns parlars espanyols de Sud-amèrica (Argentina, Xile o Puerto Rico), en els quals actualment s'ha arribat a substituir el verb *oír* (*DCECH*, 208, 39–55a); aquesta substitució no s'ha esdevingut en l'espanyol peninsular, tot i que el verb *sentir* pot arribar a prendre alguns sentits assimilables a la percepció auditiva, de vegades amb el matís que es tracta d'una percepció genèrica (incloent l'oïda o amb aquesta com a sentit predominant) o vaga com apunta Coromines (*DCECH*, 208 55a–22b), tendència que ja es constata en la llengua antiga (*DCECH*; Fernández Jaén, 2012: 399–401; Ibarretxe-Antuñano, 1999: 95–96), potser amb un caràcter inespecífic i breu (Fernández Jaén, 2012: 399). Cal afegir al llistat de les llengües en què *sentir* evoluciona cap a la percepció auditiva, juntament amb el català, l'italià, el francès o l'espanyol, el cas de l'asturià (*DAcademia*, s.v. *sentir*, 2) i l'aragonès (*sentí*, a l'*Endizè*). A més, Coromines també esmenta l'occità en aquest grup (*DECat*, 803a, 11–24), tot i que els diccionaris de l'occità antic i contemporani no en deixen constància (*DCantalausa*, *Lexique Roman*). En totes aquestes llengües, els derivats de SĒNTĪRE poden conviure, com a sinònims, amb les evolucions dels verbs llatins AUDĪRE o INTENDĒRE.

■ 1.2 Origen i evolució del significat auditiu de *sentir*

L'origen d'aquesta innovació semàntica s'ha intentat explicar de diverses maneres. De vegades es tracta d'aproximacions concretes (vegeu les propostes que sintetitza Ibarretxe-Antuñano, 1999: 95–96; per exemple, quan s'apunta que *sentir* com a sinònim de *oír* a Sud-amèrica és una interferència de l'italià), d'altres són més ambiciosos i de tipus cognitiu; és el cas de la proposta de Fernández Jaén, d'acord amb el qual el canvi és resultat d'un procés de tipus metafòric que, fonamentat en la metàfora OIR ÉS SENTIR (Fernández Jaén, 2012: 407), permeté projectar el concepte del domini d'origen sensorial al domini de destinació

En el nostre cas, defensem la hipòtesi que el canvi esdevingut fou de tipus metonímic, fruit d'una relació de tipus HIPÒNIM & HIPERÒNIM

(Peirsman i Geeraerts, 2006: 276–277),² i que sorgís com a resultat de la reanàlisi semàntica, d'acord amb la *Invited Inferencing Theory of Semantic Change* [TSCII] de Traugott (2012), i el concepte de canvi construccional de Traugott i Trousdale (2013). Potser els contextos ambigus que permeteren el canvi són els mateixos que presenta Coromines en espanyol peninsular (*DCECH*, 208, 55a–11b), en què «*sentir* valia solamente como expresión genérica que incluía cualquier vaga y amplia percepción por los sentidos, incluyendo el del oído, y aun con predominio de éste, pero con idea de vaguedad». Si és així, el desenvolupament semàntic divers que constatem en les evolucions romàniques de *SĒNTĪRE* com a verb de percepció auditiva podrien ser, en sincronia, la manifestació d'uns estadis evolutius diferents. D'aquesta manera es podria sistematitzar una realitat, la dels derivats romànics de *SĒNTĪRE*, que Viberg (1984: 149), tot i presentar-la, no la pogué incloure en la seua tipologia de patrons de polisèmia en els verbs de percepció. D'acord amb aquesta proposta, la situació de l'espanyol peninsular que descriu Coromines presenta un verb que semànticament ha evolucionat poc des del significat primer de 'percepció sensorial' genèrica, i, per altra part, el francès antic –que admet el sentit de 'rumor'– i, més encara, l'espanyol sud-americà, l'italià i, especialment, el català representen l'extrem del procés de canvi, atès que a més de l'audició d'un so o d'un rumor, el verb codifica la percepció d'un discurs lingüístic: '[Algú] ésser receptor [d'una informació] per mitjà de l'oïda'³ (vegeu l'exemple [1]).

-
- 2 També que fos el resultat d'un procés d'especialització pel qual pren un sentit més restrictiu. Peirsman i Geeraerts (2006: 306–307) apunten el caràcter fronterer de la relació HIPÒNIM & HIPERÒNIM, que pot ésser concebuda com a metonímica des d'una perspectiva extensional, si es considera una categoria integrada per una col·lecció contable d'elements. O el canvi que se'n deriva pot ésser entès com un procés de generalització o especialització, si es focalitza la intensionalitat de la categoria: «This implies that a category is not defined by means of the types of entities to which it refers, but by the (intensional) characteristics by which it is identified» (*op.cit.*: 307). En el nostre cas, atès que el verb *SĒNTĪRE* llafí codificava qualsevol modalitat sensorial, podem entendre que la relació amb el nou sentit derivat és resultat d'un procés metonímic pel qual passa a designar una de les modalitats sensorials que el defineixen o, per contra, que s'hi esdevé una especialització semàntica en tant que passem d'un verb que expressa percepció sensorial genèrica (sense definir-ne el tipus) i passa a un que codificar percepció auditiva.
- 3 Algunes altres definicions d'aquest significat que recullen els diccionaris del català són: 'oir cosa que altri diu' (*DCVB*, s.v. *sentir*, 3), 'Assabentar-se del contingut de [un discurs, una narració, una notícia]2 per mitjà de l'oïda.' (*DDL*, s.v. *sentir*, 1i) o '[Algú]1 arribar al coneixement de [un fet]2 a través del que se'n parla entre la gent.' (*DDL*, s.v. *sentir*, 1l). En la nostra proposta hem volgut combinar les definicions anteriors de manera que done cabuda a tres tipus de recepció, segons qui és l'emissor de la informació reportada:

- (1) Criat: —Els **he sentit que deien que Càssius i Brutus han fugit galopant, com folls, de Roma.**
(Salvador Oliva [1984], *Juli Cèsar*, 78, 22; CTILC)

En termes de l'evidencialitat,⁴ ha passat d'ésser marcador de percepció sensorial a ésser marcador de discurs reportat. La tendència evolutiva proposada és, doncs:

PERCEPCIÓ SENSORIAL GENÈRICA > PERCEPCIÓ SENSORIAL
AUDITIVA > DISCURS REPORTAT

■ 1.3 Evolució de *sentir* en català antic

En les pàgines que segueixen descriurem l'evolució que seguirà el verb *sentir* en català antic (s. XIII i XVI). D'acord amb la nostra proposta, apuntada en l'apartat anterior, de la situació inicial en el s. XIII —en la qual *sentir* codificava la percepció d'un so no lingüístic, resultat possiblement del canvi en llatí tardà i català preliterari—, es passarà a un nou estadi en què sorgirà (s. XIV) i es difondrà (s. XV) un nou significat pel qual el verb codifica també percepció de discurs lingüístic: passarà de marcar font directa sensorial a assenyalar font indirecta, concretament discurs reportat. A l'hora de reconstruir aquest canvi semàntic, recorrerem a l'ajuda que ens ofereixen les eines teòriques de què ens forneix la Lingüística Cognitiva i, en concret, la proposta del canvi construcciona descrita per Traugott i Trousdale (2013: 91–93) i hi aplicarem els conceptes de *context pont*, *implicatura* i *inferència invitada* integrats en la TCSII de Traugott (2012). L'objectiu és, en darrer terme, que aquest estudi descriu una tendència del canvi extrapolable a la que, potser, pogueren haver seguit paral·lelament altres evolucions romàniques de *sentir*. Finalment, val a dir que fonamentarem el nostre estudi en l'anàlisi de 291 exemples amb valor auditiu del verb *sentir* i 2054 de *oir*, datats entre els s. XIII i XVI i procedents del *Corpus Informatitzat de la Gramàtica del Català Antic* (CIGCA).

aquella que té un emissor conegut, aquella que té un emissor desconegut i el rumor. Com veurem tot seguit, es tracta de tres tipologies rellevants en l'evolució del verb.

- 4 En aquest estudi fem servir un concepte ampli de l'evidencialitat, entesa com a categoria o domini semàntic que indica la font o tipus de font d'on procedeix la informació transmesa per l'enunciat (Dendale i Tasmowski, 2001: 340), seguint la línia d'estudi encetada per Squartini (2001 i 2008, entre d'altres).

■ 2 *Oir* vs. *sentir*. Distribució semàntica. El procés de substitució

L'especialització de SĒNTĪRE com a verb de percepcions sensorials particulars (audició i olfacte, fonamentalment) no degué engegar-se en la llengua clàssica (*DLewis*, s.v. *sentžo*, I.A.), sinó en llatí tardà (*DDuCange*, s.v. *sentire* 1, per a l'olfacte), de manera que en català el trobarem ja engegat en els primers textos del nostre corpus, del s. XIII. Aquest procés de reanàlisi de *sentir* com a verb de percepció auditiva comportarà que convergisca amb *oir*, verb molt freqüent en català antic (2054 exemples en el corpus consultat), evolució patrimonial del llatí AUDĪRE (*DLewis*, s.v. *audiō*, I.A.) amb el mateix significat.

La confluència semàntica de tots dos verbs seguí un procés que, segons Coromines, atengué qüestions de registre: s'estengué abans en la «llengua vulgar» que en el català literari, culte (*DECat*, 802b 58–803a 10). Això explicaria bé, per exemple, que en el *Llibre de la Cort del Justícia de Cocentaina* (1269–1295) trobem la presència del verb *oir* (13 exemples) reduïda gairebé del tot a UFs del llenguatge jurídic com el formulisme *fo assignat dia a oyr sentència* i les col·locacions *oir sentència*, *oir la resposta* i *oir los testimonis*. El verb *sentir*, amb valor auditiu, també hi és present (7 exemples) i el trobem en el report de les declaracions d'un acusat (vegeu-ne un fragment en l'exemple [2]):

- (2) Prenguérem confessió d'en P. de Pugvert ab sacrament, sobre'l furt que feyt fo a'n Hivaynes, menucier del rey, de ... ·I_na· caxa ab diners que él tenia en casa del P. de Pugvert. E axí dix en sa confessió, pel sacrament que feyt avia, que él no tenia negun tort en lo dit furt, sinó que esta nuyt, que no era miga nuyt encara, que **sentí anar homes sobre la teulada**; e que **sentí caure ·I na· teula ê·l corral**. E levà's primerament e gardà defores e no veé res e no dix res en Hivaynes e al intrar que féu dix-li n'Ivaynes: —Qui va?. —Yo— dix en P. Pugvert, que **sentí anar hòmens sobre la teulada e leví-mi**. (*Llibre de Cort de Justícia de Cocentaina* [XIIIb], 137, 25–28)

Si ens fixem en l'exemple aportat –idèntic quant a la caracterització semàntica de *sentir* que els restants de l'obra– ens adonarem que hi ha una diferència significativa entre els exemples amb *oir* i els de *sentir* i que va més enllà de la variació diafàsica innegable: mentre que en els exemples amb *oir* el verb codifica la percepció d'un discurs lingüístic, en els exemples de *sentir* el que es percep és soroll; en aquesta mateixa línia, per al català antic, el

DFarauto (s.v. *sentir*) defineix *sentir* com a ‘Oir, percebre per l’oïda d’una manera indistinta’, percepció aquesta que entenem oposada a la del discurs lingüístic. Aquesta distribució semàntica, que és significativa des de la perspectiva de l’evidencialitat –al capdavant, remet a la diferència entre la percepció sensorial directa i la percepció d’un discurs reportat–, no és exclusiva d’aquesta obra, sinó que més o menys respon a la realitat del corpus estudiat:

TOTAL	sentir					oir				
	soroll	%	lingüístic	%	total	soroll	%	lingüístic	%	total
s. XIII	25	100	0	0	25	73	9,28	714	90,72	787
s. XIV	11	55	9	45	20	53	11,02	428	88,98	481
s. XV	129	56,58	99	43,42	228	24	3,77	613	96,23	637
s. XVI	9	50	9	50	18	3	2,03	145	97,97	148
TOTAL	174	59,79	117	40,21	291	153	7,45	1.900	92,55	2.053

Taula 1.

Tractades les dades de la taula 1 a l’engròs, veiem d’entrada que *sentir* té una presència molt menor que *oir* quan es tracta de codificar percepció auditiva en general (291 vs. 2053 casos de *sentir* i *oir*, respectivament). En canvi, si ens fixem en les dades de la codificació de la percepció auditiva (descomptant els casos en què allò que es percep és el discurs d’altri), veiem que les xifres ja no estan tan allunyades i que *sentir* supera, tot i que amb un marge estret, el verb *oir* (174 vs. 153 casos, respectivament). La distància més gran la trobem en la codificació de la percepció d’un estímul lingüístic; la presència de *sentir* en aquest context és mínima (117 exemples) si la comparem amb *oir* (1900 casos). Podem concloure, doncs, que *oir* és, en la llengua antiga, el verb prototípic de la percepció d’un estímul lingüístic, mentre que la percepció auditiva d’un estímul no lingüístic la codifiquen igualment *sentir* i *oir*, amb un escreix mínim a favor del primer.

L’anàlisi de les dades en diacronia és, però, més significativa encara que preses en conjunt. En concret, constatem dos fenòmens molt clars: el primer és el sorgiment al s. XIV del valor reportatiu de *sentir*; en aquest segle trobem 9 exemples, un 45% del total de casos del verb en el període. La proporció es mantindrà més o menys estable durant els segles següents, tot i el desequilibri en xifres absolutes del corpus consultat. L’altre fenomen digne d’esment és la pèrdua de pes, en xifres absolutes i percentualment, del valor auditiu pur de *oir*. El decreixement és bastant clar: 9,28%, 11,02%, 3,77% i 2,03% del total d’exemples del verb; i es fa més palès encara vistes

les xifres absolutes: 73, 53, 24 i 3. Aquests dos fenòmens paral·lels assenyalen un procés de convergència i substitució: convergència de *sentir* amb *oir*, en tant que el primer passa a codificar també la percepció del discurs d'altri. I substitució en la mesura que progressivament esdevé el verb prototípic a l'hora de codificar la percepció auditiva no lingüística. Possiblement assistim, en el període, a una fase molt avançada d'un procés que, com apuntàvem adés, degué començar en llatí tardà i català preliterari. Aquestes tendències són més clares si agrupem i acarem ara les dades prenent com a criteri principal la semàntica:

SEGLES	soroll					paraula				
	sentir	%	oir	%	total	sentir	%	oir	%	total
s. XIII	25	25,51	73	74,49	98	0	0	714	100	714
s. XIV	11	17,19	53	82,81	64	9	2,06	428	97,94	437
s. XV	129	84,31	24	15,69	153	99	13,90	613	86,10	712
s. XVI	9	75	3	25	12	9	5,84	145	94,16	154
TOTAL	174	53,21	153	46,79	327	117	5,80	1.900	94,20	2.017

Taula 2.

Presos els percentatges, es manifesta clarament la tendència de creixement, més o menys continuat, de *sentir* com a verb de percepció auditiva (25,51%, 17,19%, 84,31% i 75%), en paral·lel al consegüent decreixement de *oir* amb aquest valor (74,49%, 82,81%, 15,69%, 25%). I, en paral·lel, *sentir* guanya presència com a verb de percepció d'estímuls lingüístics (0%, 2,06%, 13,90% i 5,84%), amb uns percentatges irregulars (potser condicionats per la desigualtat de la mostra) però que constaten el sorgiment i progrés d'aquest valor innovador del verb. I és molt significatiu que en tots dos casos el segle XV és un punt d'inflexió, és el període en què *sentir* obté els percentatges majors en tots dos valors (el 84,31% del total d'exemples de percepció auditiva i el 13,90% del reportatiu).

Una qüestió que també s'hauria de prendre en consideració és el pes que tenen en el cas de *oir* determinades col·locacions que s'han saturat amb aquest verb i que, atesa la fixació de l'estructura, impedeixen el progrés de *sentir* en determinats contextos. És més que notable la presència de la locució *oir missa*, amb 110 casos. La saturació d'aquesta construcció arriba al punt de comportar que, al s. XX, una vegada s'ha culminat el procés de substitució de *oir* per *sentir* en català, encara pervivia el primer verb fixat en la col·locació *oir missa*, com apunta el *DCVB* (s.v. *sentir*): «Aquest verb, fora del valencià, s'usa gairebé únicament en l'expressió *oir missa*; en general ha

estat substituït pel verb *sentir*.» Més lluny queden els 20 exemples de *oir sentència*, els 14 de *oir (un) sermó* o els 9 de *oir confessió*, entre d'altres. Sols aquestes col·locacions ja equivalen al 8% del total d'exemples en què *oir* codifica la percepció d'un estímul lingüístic, dada aquesta que manifesta fins a quin punt pogueren frenar el progrés de *sentir* en la codificació de la percepció d'estímuls lingüístics.

En resum, fins ara hem vist que durant el període estudiat *oir* i *sentir* coincideixen com a verbs que codifiquen l'audició d'un estímul no lingüístic, amb una tendència a l'alça del primer en detriment de *oir*. També progressa *sentir* en aquells casos en què la cosa percebuda és un discurs lingüístic, però no arriba en cap cas a igualar o a superar el verb *oir*. És interessant remarcar que la convergència és total en aquells casos en què s'expressa amb puritat la percepció d'un estímul sonor. En la taula 3 hem classificat el tipus d'estímul percebut;⁵ com es pot veure, les sensacions perce-

SENTIR		OIR	
Estímul	Nombre de casos	Estímul	Nombre de casos
<u>remor</u>	24	<u>crit, cridar, crit de viafora</u>	31
<u>crit, cridar</u>	16	<u>brogit</u>	19
<u>veu</u>	7	<u>veu</u>	16
<u>plànyer, lamentar</u>	6	so musical	12
so musical	6	<u>cant, cantar, melodia, cançó</u>	10
<u>brogit</u>	5	colp	10
so, sonar	5	<u>brega</u>	8
colp, donar colp	2	<u>remor</u>	5
sospir	2	gemec	2
tocar	2	<u>plant, lamentació</u>	2
<u>brega</u>	1	plor	2
plor	1	<u>barallar</u>	1
riure	1	<u>estruendo</u>	1
senyal	1		
TOTAL	79	TOTAL	119

Taula 3.

5 És interessant constatar que els substantius amb què col·loca *sentir* en la llengua antiga són majoritàriament els mateixos amb què ho fa en la llengua actual, que són, segons el *DDL*: «~ una veu, ~ un crit, ~ una remor, ~ cops, ~ música, ~ fressa, ~ un cant, ~ un tret.» (s.v. *sentir*, 1g)

budes són compartides per tots dos verbs i, fins i tot, ocupen en ambdues llistes unes posicions semblants segons el nombre d'exemples. No hi trobem diferències significatives quant a l'aspecte lèxic dels substantius ni tampoc hi ha diferències significatives a l'hora d'introduir els CD ambigus –que es poden interpretar com a lingüístics– i que podríem pensar que acompanyarien millor el verb *oir*, verb prototípic de la percepció d'informació lingüística (vegeu els ítems subratllats). No incloem els exemples en què el verb codifica la capacitat de percebre per mitjà de l'oïda (un ús intransitiu) ni tampoc aquells en què s'usa amb negació i es nega la percepció de cap sensació (fonamentalment amb el pronom *res*).

Sí que trobem, però, una restricció en el cas del verb *oir*, que és renuent a aparèixer en aquells casos en què el CD és un estímul –i no una sensació, com *remor*, *crit*, *veu*, etc.–, caracteritzat com a difús (per oposició a estímuls definits com són un colp, un plor, una campana; es tracta ara d'una situació, l'acció d'algú altre – exemple [3a]) i moltes vegades intuïts. Són molt pocs els exemples amb aquest tipus d'estímul que trobem amb *oir* en català antic i en els que trobem pot aparèixer alternat amb *sentir* (exemple [3a]); no ocorre el mateix en les llengües en què aquest verb és el prototípic de la percepció auditiva (com en espanyol; exemple [3b]).

(3a) N'Armessen de Vilalba, testimoni, jurà e fo demanada sobre les coses posades en los articles e interrogacions, e dix que no y sab res sinó aítant que com ela, testimoni, fos en casa sua, **oy e sentí que na Elissén de Godoi ere dins casa d'en P. Verdeguer ab altres hòmens**. No veé enperò ela ... Elicsén ni los dits hòmens, mas conech aquela na Elicsén en les paraules que dehia.
(*Clams i crims en la València medieval* [XIIIb], 72, 11)

(3b) Al instante oyó que Legazpi se levantaba de la butaca. **Oyó** después tres pasos cortos y decididos hacia la puerta. Enseguida sonó el ajuste de la cerradura y después los veinticinco golpes secos por cada escalón, cada uno más lejano que el otro.
(L. Castro, *La fiebre amarilla* [1994]; CREA)

En canvi, sí que trobem el verb *sentir* en aquests contextos (exemples [2], [4a] i [4b]; en total, n'hem recollit una quarantena de casos):

(4a) E Tirant no curà de les paraules de la princessa, sinó que s'acostà envers ella e pres-la en los braços e besà-la moltes vegades los pits, los

ulls e lo boca. [...] E stant en aquests jochs e burles, **sentiren que la emperadriu e venia a la cambra de sa filla per veure què feya**. E ab los jochs no la sentiren fins que fon a la porta de la cambra.

(Joanot Martorell [xvb], *Tirant*, 788, 5)

- (4b) [...] e los pagesos entorn Barchinona vengueren a manjar pa de glants, e molts vivien de naps, d'escaravis, de pastanagues, de castanyes, de cols bullides e de semblants misèrias, e de fet los pobles, axí dins com fora la ciutat, en aquest temps hagueren molt desayre, car tots vespres, tentost com era foscant, **sentiren anar per tota la ciutat passades ·CCCC es· persones vergonyants, ab lo cap cubert, qui a grans crits cridaven demanant elmoyna**

(Jaume Safont [xvb], *Dietari o Llibre de Jornades* [s. xv], 276, 119)

Potser el fet que *sentir* prenga també el significat 'tenir consciència d'un fet, adonar-se'n' (DCVB, s.v. *sentir*, 6) podria haver afavorit que assumís aquests contextos en què el processament de les percepcions per part de l'experimentador és major, que són fronterers amb la inferència (tot i que l'origen auditiu de la informació és també clar; com en l'exemple [4b], en el qual se sap que els pagesos van pel carrer perquè «grans crits cridaven»). D'aquesta manera, *oir* romanía en el terreny de la percepció auditiva prototípica (la de les sensacions i els estímuls definits; la de les emissions lingüístiques). La diferència no té tant a veure amb la durada de la sensació com amb el grau de processament d'aquestes sensacions.

Finalment, cal remarcar que des d'una perspectiva formal aquesta restricció pot tenir a veure amb la menor presència que tenen les subordinades com a CD de *oir*: una trentena de casos amb aquest verb vs. una seixantena amb *sentir* (amb valor de percepció auditiva, no de discurs reportat), el doble (hi comptem les subordinades completives, d'infinitiu i els casos en què es pronominalitzen amb el feble *ho*).

En resum, el procés de substitució de *oir* per *sentir* no atén sols factors de tipus diafàsics, com apuntava oportunament Coromines, sinó que potser també és semàntic, amb un progrés de *sentir* com a verb de percepció auditiva que restringí el verb *oir* a la codificació de les sensacions i dels estímuls definits, i de la percepció d'estímuls lingüístics. *Sentir*, alhora que progressa –si veiem les dades en diacronia– en aqueixos contextos, sembla que reté en exclusiva la percepció d'aquells estímuls vagues, com són situacions o accions.

En el punt següent aprofundirem el procés que conduí a la convergència total entre tots dos verbs, pel qual *sentir* esdevingué també verb de discurs reportat. Aquest canvi farà possible la substitució total de *oir* per *sentir*, ja en català contemporani.

■ 3 *Sentir* com a verb de discurs reportat

■ 3.1 Introducció

D'acord amb la panoràmica que hem fet en el punt anterior, l'especialització semàntica de *sentir* com a verb de percepció auditiva ja s'havia esdevingut en el s. XIII i en els textos sols podem constatar la substitució progressiva de *oir*, amb aquest significat, per part de l'altre verb. En català antic, en canvi, sí que es constata el sorgiment i codificació del nou significat '[Algú] ésser receptor [d'una informació] per mitjà de l'oïda' (vegeu nota 2), que ja no comporta la percepció directa (auditiva) de la informació, sinó el coneixement indirecte d'una informació que es presenta reportada. En aquest punt explicarem, d'acord amb la TCSII de Traugott (2012) i el procés del canvi construcciona de Traugott i Trousdale (2013), quina degué haver estat aquesta evolució. D'aquesta manera, en tant que el sorgiment del valor reportatiu l'entendem com a resultat de la codificació d'unes implicatures discursives, d'un sentit innovador inferit pel context, organitzarem aquest punt en dos subapartats: la innovació (i els contextos pont i inferències invitades que la feren possible, §3.2) i el canvi codificat (§3.3).

■ 3.2 Innovació. Els contextos pont i les inferències invitades

Aquest procés, seguint Traugott (2013), possiblement s'explique com un canvi que enceta el receptor fruit d'una inferència invitada pel context, per la qual aquest interpreta una determinada construcció lingüística amb un significat diferent al que li atorga el locutor. La construcció de partida que té *sentir* com a nucli és una construcció transitiva (seguint la tipologia de Goldberg, 1999: 383): [Subj V Obj], on el Subjecte és agent i l'Objecte és el tema o pacient, amb el significat 'X ACTS on Y; X EXPRESSES Y'. Com ocorre amb altres verbs de pensament, percepció i sentiment, ens trobem amb una construcció transitiva en què el subjecte no és agent sinó experimentador, i en la qual l'objecte és, semànticament, l'estímul o agent, la causa de la reacció experimentada pel subjecte; en concret, seguint Viberg (1984: 124), parlem d'un verb de percepció *experienter based*, en tant que

l'èsser que experimenta l'estat mental és el subjecte (enfront als verbs *source-based*); en la terminologia de Verhoeven (2007: 71 i 219) és una construcció *experienter-oriented* (enfront a les *stimulus* i *agent oriented*). D'acord amb la caracterització que hem fet d'aquest verb en el punt 2, sabem que en català, als s. XIII i XIV, l'estímul percebut, quan és auditiu, és no lingüístic:

[N1 V (N2/Vinf2/que Vind2)]

on N1 és subjecte experimentador, un ésser animat; i el tema, l'estímul és un SN o subordinada (d'infinitiu o introduïda per la conjunció *que*) que expressa el so, soroll o la font del so o soroll que percep l'experimentador.

Els contextos pont, ambigus, que feren possible la lectura innovadora potser eren aquells en què l'estímul percebut es pot concebre alhora com a lingüístic i no lingüístic. Una bona mostra d'aquests casos ja l'hem presentada en la taula 3 i tenen com a tema, com a estímul percebut, els substantius *brega*, *brogit*, *crit*, *remor*, *veu* o els infinitius *cridar*, *plànyer*, *lamentar*. Alguns exemples són (s. XIII–XV):

- (5a) E una nuyt entre prim son e mija nuyt, exiren los sarrains als mantels d'En Bernat Guillem d'Entença, en què estaven les cledes, e vengren ab foch [...]. E levà:s la crida a la ost: "A armes, a armes, que:ls sarrains són exits a les cledes d'En Bernat Guillem!" e nós **sentim** aquel brugit, e los que jahien en la nostra tenda e denant nós dixerenos si hi encelarien cavals. (Jaume I [XIIIb], *Llibre dels Fets*, 164, 22)
- (5b) Pericó Frau, fil de la dona Frau, de la vila de Montueri, testimoni, entarogat dir que dimecres proppasat a vespre, [...] en Bernat Soler, del dit log, que sa n'antrà an son alberch [...] e con fo al pati de la casa, que la dita Frau que lo **santí** e va:s tancar en una casa per por que ach d'equel, e él, astant al pati de la casa, que manasava la dita Frau de ausiura-la e faya son esforços que matés las portes desonran-la e vituperan-la lo cual Pericó Frau e sa mara na Frau cridant viafòs. (*Llibre de cort mallorquí* [XIVb], 295, 10)
- (5c) E ja la dita na Trials havia gitada tota la companya de casa del dit mossèn Albertí per ço que no **sentissen los crits de la testimoni** e va tancar les portes de la carrera, e anà-se:n. E lo dit mossèn n'Albertí va :s despullar tot nuu e mès-se en lo lit ab ella testimoni. E de fet li muntà dessús per forsa e hac-la carnalment, e li corrupé ab gran violensa sa verginitat, ella testimoni tostemp cridant: "Via fos! Lexats-me anar, en mal guany!" E lo dit mossèn Albertí tapave la boca

a ella testimoni per ço que no crijàs en tant, que la cuydà offagar.
(*El cavaller i l'alcauota* [XVa], 94, 20)

- (5d) Com foren prop la nau, que **sentien** parlar los qui fehièn la guayta al castell de popa, féu detenir la barca e despullà ·s tot nuu, e senyí ·s una corda e posà ·s en la çinta un petit coltell [...].

(Joanot Martorell [XVb], *Tirant*, 410, 7)

- (5e) Com fon sobre lo terrat, no gosava parlar, per ço que no fos hoÿda de negú. E **sentí** que ell se planyia fort e deÿa en forma de semblants paraules. [...]

—Ab desig de trobar en ma dolor semblant companyia e desemparat ja de aquest món, [...] plau-me lo morir, e lo viure sens tu, senyora princessa, en strem m'és odiosa.

(Joanot Martorell [XVb], *Tirant*, 906, 28)

En (5a), el «brogit» remet als crits de la tropa: «A armes, a armes, que·ls sarraïns són exits a les cledes d'En Bernat Guillem!», una remor confusa de crits i sorolls en general que devia ressonar per tot el campament. En (5b) allò que és percep és la presència d'un intrús al pati de la casa, el qual proferia amenaces contra la gent de la casa. En (5c) es perceben uns crits, que en aquest cas són de tipus lingüístic: «Via fos! Lexats-me anar, en mal guany». En (5d) se'ns descriu una situació en la qual els subjectes percebien uns sons que es podien categoritzar com a lingüístics (i, doncs, per això s'usa l'infinitiu *parlar*), però no s'hi remarca que pogueren entendre aquell *parlar*. I, per últim, en (5e) el plany també fa possible una doble interpretació, segons si s'entén el plany com a plors i sanglots o com un tipus de discurs lingüístic, com hem d'entendre en aquest exemple, en què es reporta el lament del personatge. Aquests contextos, doncs, permeten certa ambigüïtat, ja que el tema —la realitat percebuda, el CD— expressa en general un soroll fins a cert punt indefinit, vague, potser amb un volum baix o just al contrari, en forma de crits; però, alhora, pot tenir contextualment un caràcter lingüístic i es pot interpretar que hi ha una descodificació del missatge d'aquesta emissió.

D'aquesta manera, si entenem que el canvi fou possible gràcies a contextos ambigus com els anteriors, el canvi descrit per la innovació es caracteritza per ser de tipus metonímic. Concretament, és possible gràcies a una relació de contigüïtat, del tipus part-tot: SUBEVENT & COMPLEX EVENT (Peirsman i Geeraerts, 2006: 290–291) i que, per exemple, explica també l'evolució del verb català *esmar* (Martines, 2015). En el cas de *sentir*, el signi-

ficat original és el *subevent* (la percepció auditiva), mentre que la percepció i la consegüent descodificació lingüística constitueixen el *complex event*, contextualment interpretable en els exemples anteriors i codificat com a significat innovador. El procés que s'hi dona comporta, doncs, una ampliació del significat del verb, i és del tipus COMPLEX EVENT FOR SUBEVENT.

Perquè fos possible la rutinització d'aquesta implicació discursiva, és necessari que aquest context pont fos freqüent, de manera que diversos receptors podrien haver fet la mateixa inferència i, esdevinguts emissors, podrien haver usat la construcció amb el nou sentit (Traugott, 2013: 91–92). I, efectivament, el recompte d'aquests possibles contextos pont en el conjunt dels exemples dels s. XIII–XIV ens permet concloure que es tracta d'un context molt habitual.

Segle	Casos ambigus	Discurs reportat	Casos no ambigus	Total de casos de SENTIR ⁶
XIII	7 (28%)	—	18 (72%)	25 (100%)
XIV	6 (30%)	5 (25%)	9 (45%)	20 (100%)

Taula 4. Nombre de casos ambigus acarats.

Tot i que aquesta evolució del nou valor reportatiu de *sentir* s'explica des del significat de la percepció sensorial auditiva, constatem que hi ha altres possibles contextos pont que podrien haver afavorit el canvi semàntic. És digna d'esment la influència que potser tingué el significat 'Tenir consciència d'un fet, adonar-se'n, haver-ne notícia' (*DCVB*, s.v. *sentir*, 6); vegeu l'exemple (6c), en el qual no és possible la doble interpretació en tant que el canal de transmissió de la informació no és oral sinó escrit. Considerem els exemples següents, contemporanis al procés de desenvolupament del valor reportatiu de *sentir*:

- (6a) [Sobre la conxorxa dels ciutadans de Montpeller perquè el rei Pere el Catòlic i Maria de Montpeller engendraren un hereu] Enaxí, que hordonaria que·l dicmenge següent a vespre farien tots los fets segons que havien tractat, e axí que a madona Santa Maria de Vaylvert faessen cantar misses; et a assò se acordaren tots. E·ncara hordonaren que·l dicmenge que açò·s faria, que totes les gents de Muntpestler se n'anassen per les esgleyes, et que y vetlassen tots dient oracions

6 Hi incloem sols els casos en què el verb codifica percepció auditiva o discurs reportat.

mentre la reyna seria ab lo rey; et que tuyt aguessen lo dissapte de junat en pa et en ayga. E axí fo hordonat et endressat. [...] Et axí partiren-se ab gran alegre. Et podets-vos bé pensar que tots estegueren aquella setmana en oracions et en dejunis, e senyelladament la senyora reyna. Ara porí-om dir: “Con se poria fer que açò no **sentís** lo senyor rey, pus axí manifestament aquella setmana se faés pregària d’aquest fet et manàs hom de junar?” (Ramon Muntaner [XIVa], *Crònica*, 11, 4)

- (6b) [...] que la ost de la dita ciutat hixqua ab la bandera reyal contra aquells enemichs de vostra senyoria e contra tots los altres que volguessen entrar en aquest regne, car **sentim** que algunes gents stranyes stan arremorades e ajustades en la frontera de Castella per entrar e damnificar aquest regne

(*Epistolari de la València Medieval II* [XVb], 105, 39)

- (6c) —Senyor, feu-me una gràcia: scriviu-li una letra; e yo faré tant ab ella que us faça resposta, e poreu **sentir per mijà de aquella** la última voluntat sua. (Joanot Martorell [XVb], *Tirant*, 934, 14)

En català actual estariem temptats d’interpretar els exemples (6a) i (6b) com a casos de percepció auditiva; quant al primer exemple, però, el fet que no es troben més exemples del valor auditiu a la crònica de Muntaner, així com la cronologia de l’obra (primerenca, en el procés d’aparició del *sentir* reportatiu) i una anàlisi detinguda del fragment revelen que, en realitat, aquest *sentir* es podria parafrasejar amb *se n’adonés/tingués coneixement*. El mateix ocorre en l’exemple següent, amb l’afegit que el temps verbal, el present d’indicatiu, s’ha d’entendre com un present duratiu —no de simultaneïtat— i, doncs, el verb codifica un estat mental —no un esdeveniment—; no remet, per tant, a un acte de percepció concret, sinó al fet que el locutor té un determinat pensament.

En aquests exemples, doncs, el receptor podria inferir que *sentir* remet a l’obtenció de la informació mitjançant l’oïda i, doncs, aquesta seria una altra via que expliqués el sorgiment del valor reportatiu de *sentir*. La relació, també de tipus metonímic, que faria possible el canvi és CAUSE & EFFECT i, en concret, el canvi és EFFECT FOR CAUSE (Peirsman i Geeraerts, 2006: 295–296), en tant que la conseqüència (*sentir* com a ‘tenir coneixement’) denomina la causa (la recepció d’una informació lingüística pel canal auditiu). Aquesta proposta no és incompatible amb l’anterior, ja que ambdós contextos podrien allora facilitar la codificació del nou sentit.

■ 3.3 El canvi codificat

Si comparem la nova construcció que resulta de la reanàlisi semàntica descrita, ens adonarem que tot i que formalment no hi ha canvis, sí que canvia semànticament el tipus de tema que selecciona: si abans era un so, soroll o la font del so o soroll que percep l'experimentador, ara és una informació (descodificada d'un discurs lingüístic). Ara bé, constatem alguna diferència entre *sentir* i altres verbs de discurs reportat (com *dir*) i que és una herència de la construcció de la qual deriva (*persistència semàntica*, segons Traugott, 2012): atesa l'estructura argumental, *sentir* és un verb que codifica la perspectiva dels fets de l'experimentador, com ja hem dit (*experiençer based*, segons Viberg, 1984: 124; *experiençer-oriented*, en termes de Verhoeven, 2007: 71 i 219). Aquest condicionament és cabdal a l'hora de definir el valor evidencial reportatiu que arribarà a codificar el verb, ja que quan allò que es percep és un discurs, amb *sentir* es focalitza el fet que l'experimentador ho és, que ha rebut una informació externa (no personal) i objectiva (no resulta de la subjectivitat del locutor). Per tant, i a diferència del que ocorre amb un altre evidencial de discurs reportat com *dir*, *sentir* focalitza la figura del receptor i no la de l'emissor del missatge reportat. Aquesta circumstància és fonamental per a entendre el valor reportatiu de *sentir*, més encara en una primera fase de desenvolupament, ja que durant el s. XIV i la primera meitat del XV gairebé no s'hi compta cap exemple en què la informació enunciada tinga un emissor definit, ni explícit ni tampoc implícit.

- (7a₁) En el regne dels corasmins hi havia una gent molt ardida i hàbil en el maneig de les armes, que vivia en les muntanyes i en els camps, pasturant llur bestiar. Aquests, **sentint a dir** que el regne de Pèrsia era sense senyor, pensaren que podrien conquerir-lo fàcilment. (Aitó de Gorigos [XIV], *La flor de les històries d'Orient*, 100, 10)⁷
- (7a₂) Au royaume des Corrasins avoit une gent qui tout adès demoroient as montaignes e as chans, paissant leur bestes, qui molt estoient as armes hardis. Ces **entendirent** du regne de Perse qui estoit sanz seignor; si penserent que legierement le conquerroient. (Académie des Inscriptions et Belles-Artes [1906], «Documents arméniens», 149)

7 Acarem la traducció amb el text original francès de la *Flor de les històries d'orient*. És molt significatiu que el traductor del text francès optés per traduir el reportatiu francès *entendre*—el verb *entendre* català no té aquesta accepció— per la locució *sentir a dir*, en la mesura que és una tria que no està condicionada per l'original i, doncs, que manifesta que *sentir* funcionava al s. XIV com a verb de rumor.

- (7b) Era aquest cavaller [...] tan forts de la persona, que no dubtava cosa que davant li vengués; e, més avant, que los fets li havien succeÿt bé fins aquell jorn, e, d'altra part, que era en fama del pus valent cavaller del món, pus ardit e pus brau. E ell, **sentint** la fama, e semblantment trobant-se per aquesta causa molt favorit, loat e temut, menyspreava tots los altres cavallers [...]. (*Curial* [xva], 215, 4)
- (7c) E és veritat que d'ells tota hora cobram tal resposta que fom assats contents de la intenció que demostraven haver en ço que dit és, no contrastant que tots dies **sentíem** novitats e masa grans congoxes. (*Epistolari de la València Medieval II* [xva], 64, 34)
- (7d) Ara, emperò, **havem sentit** que mossén Johan Tolsà, lo pare, qui's troba de present ab vostra senyoria en Alcaniz, sens causa alguna – almenys justa– e molt voluntàriament, ha tramés una letra de menaços e deseximents a mestre Jacme Roig, [...]. (*Epistolari de la València Medieval II* [xva], 118, 7)

Per tant, en la mesura que el locutor no apareix, pot entendre's contextualment tant que és un locutor individual la identitat del qual és irrellevant en la conversa (exemples [7c] i [7d]), o bé que es tracta d'un rumor (exemples [7a] i [7b]). En aquest segon cas, i atès que és una inferència lògica (si no s'indica la identitat de l'emissor primer vol dir que no existeix, que és col·lectiva), *sentir* acabarà erigint-se com al verb de rumor (junta-ment amb *oir* i *dir*, en forma impersonal). En la taula 5 mostrem, en diacronia, la quantitat d'exemples que trobem en cada moment classificats segons el tipus d'emissor de la informació reportada.⁸

SEGLES	Emissor indefinit / Rumor	%	Emissor definit (implícit o explícit)	%	TOTAL
s. XIII	—	—	—	—	—
s. XIV	9	100%	—	—	9
s. XV	75	75,8%	24	23,76%	99
s. XVI	8	88,9%	1	11,1%	9

Taula 5.

8 La mostra de textos que tenim del s. XVI és menor que la dels segles anteriors en la mesura que es tracta d'un corpus de control. Això explica que el nombre d'exemples d'aquest segle siga molt menor al del s. XV; no és, doncs, una davallada d'exemples real, sinó condicionada pel corpus usat.

Al llarg del s. XV i, especialment, durant la segona meitat del segle, trobarem els primers exemples en què es defineix l'emissor a qui se li ha manllevat la informació. Pot aparèixer explícit, en forma d'adjunt, concretament, un SPrep introduït per *amb* (exemple [8e]), *de* (exemples [8b–d]) o *per* (exemple [8a]):

- (8a) E segons per lo dit regent hauríem sentit, alguns de vosaltres hi donariets loch e que per la dita rahó fos celebrat Consell General de aqueixa universitat (*Lletres reials a la ciutat de Girona (1293–1515)* [XVa], 539, 19)
- (8b) Bé sabia l'Arta com Curial e la Güelfa eren enamorats; emperò, per molt que durà lo camí, e encara que més hagués durat, nulls temps de la boca de Curial ne pogué res **sentir**, encara que s'i treballà per tot son poder. (*Curial* [XVa], 129, 9)
- (8c) Així mateix hé sentit que aquells cavallers del rei de França qui l'han més en emprendre aquesta empresa, se peniden, perquè creuen no eixirà ab la sua, e serà la destrucció dels francesos; e que lo dit rei e dits cavallers voldrien alguna causa ab què, ab honra d'ells, poguessen desestir de dita empresa. Açò **s'és sentit de l'embaixador mateix** qui és vengut (*Cartes triades dels Borja* [XVb], 22, 30)
- (8d) [...] al temps que reebem la dita primera letra vostra, poch abans havíam vista letra escrita de mà pròpia del dit sanct pare dreçada a sas germanes, notificant-les la dita sua elecció, la qual letra nos fonch comunicada, segons la sua santedat havia escrit e volia per la matexa letra. Tantost, senyor, **sentit** tot açò, per nosaltres, de consell dels governador e batle general d'aquest regne e d'altres oficials reals, ab concòrdia dels canonges, capítol e clero de la Seu, fon del·liberada fer solempne e devota processó de tal singular nova e elecció [...] (*Epistolari de la València Medieval II* [XVb], 42, 14)
- (8e) E con vench hora del seny de la oració, lo Consell de Cent Jurats, qui stava ajustat per aquesta raó, **sentint ab les deposicions dels primers presos** que en Ffrancí Pallarès, ciutadà e conseller segon l'any present de la dita ciutat, havia intel·ligència ab aquests mals hòmens, deslberaren de levar, e de fet levaren, dins l'ort de la casa de la ciutat, la gramalla de la consellaria al dit Ffrancí Pallarès (Jaume Safont [XVb], *Dietari o Llibre de Jornades*, 167, 11)

En altres casos la informació també té un origen definit, un emissor conegut, però no apareix com a complement de *sentir* o del verb de la subordinada, sinó que resta implícit i s'interpreta contextualment, com ocorre en l'exemple següent:

- (9) E caygué de la altra part, smortida. E tant alt dix lo nom de Jhesús que la emperadriu, que stava en la sua cambra e gitada en lo lit que dormia, ho **sentí**. (Joanot Martorell [xvb], *Tirant*, 917, 30)

Les dades que tenim, doncs (recollides en la taula 5), ens permeten concloure que, com a verb reportatiu, *sentir* començà funcionant en aquells casos en què l'emissor primer de la informació ha estat anul·lat, és a dir, en aquells casos en què no és rellevant explicitar-lo en la conversa i, específicament, en aquells casos en què la informació enunciada és un rumor. Com dèiem al començament, aquest fet és coherent amb l'estructura argumental d'un verb –com és *sentir* en origen– de percepció sensorial orientat a l'experimentador (Viberg, 1984; Verhoeven, 2007: 71 i 219), que destaca el coneixement directe que té el subjecte d'allò que enuncia –i, així, l'experimentador esdevé subjecte gramatical. Per tant, en certa mesura, aquest ús reportatiu de *sentir* es troba a mitjan camí entre la categoria evidencial de la font directa i la indirecta reportada. És directa en tant que remet a una situació concreta en què el locutor ha rebut aqueixa informació i, doncs, això permet que s'erigisca com a font de la informació. I és indirecta reportada pel fet que, al capdavant, el locutor manlleua la informació enunciada d'algú altre.

A més d'aquestes dades de què disposem, un altre fet que avala la possibilitat que el valor reportatiu de *sentir* sorgisca en contextos sense un emissor definit és que en francès medieval també es constata *sentir* amb el valor de rumor (concretament, la definició que en dona el DMF és 'Entendre, apprendre qqc. par ouï-dire'). Els exemples que aporta el DMF d'aquest valor són:

- (10a) [...] et je, **sentant** tellez nouvelles, racontai ycelles a messeigneurs les dis empereurs (VIGNAY, *Théod. Paléol.* K., c.1333–1350, 38; *apud DMF*, s.v. *sentir*)
- (10b) Toutefois, pieça, je **sentí** Que oncques Verité ne menti, Ne si ne volu querir angles, Ne raconte[r] bourdes ne gengles [...]
(LA BUIGNE, *Rom. deduis B.*, 1359–1377, 14; *apud DMF*, s.v. *sentir*)

- (10c) Le roy en ce temps-cy **sentant** la fame et grant voix qui couroit en ce royaume [que le duc de Bourgogne devait partir en croisade] [...] moult lui commença à attendrir le coeur et à doloir de le perdre (CHASTELL., *Chron. K.*, t.3, c.1456–1471, 31; *apud DMF*, s.v. *sentir*)

Són, aquests, exemples coetanis als primers que constatem en català de discurs reportat i, fins i tot, els contextos són paral·lels als dels nostres exemples en català: (10a) és molt semblant a (7c) (el CD té com a nucli el substantiu *novitat–nouvelles*), (10b) té en comú amb (7d) que el CD és una proposició introduïda per *que* i (10c) s'assembla a (7b) (*fame–fama*). El fet que l'únic tipus de valor reportatiu que trobem en francès medieval siga aquest, el de rumor –sabent que en aquesta llengua no triomfarà *sentir* com a verb de percepció auditiva, sinó que és un significat perifèric–, ens convida a pensar que aquest és el primer estadi i, doncs, que mentre que en català l'evolució continuarà i *sentir* arribarà a assumir tots els significats de *oir*, en francès el procés incipient quedarà estancada en aquest punt inicial.

■ 4 Conclusions

En aquest article hem provat de descriure el procés de convergència i substitució que caracteritza l'evolució dels verbs *sentir* i *oir* en català antic (s. XIII–XVI). De convergència semàntica, en la mesura que *sentir*, que al s. XIII ja codifica la percepció auditiva, al llarg dels s. XIV i XV esdevindrà també verb de discurs reportat i, doncs, haurà assumit els mateixos significats que *oir*. De substitució en la mesura que constatem com s'incrementa, en diacronia, la presència de *sentir* com a verb de percepció auditiva, fins a convertir-se en majoritari, i com a verb de discurs reportat; aquest procés comportarà que en la llengua actual *oir* sols es conserve en unitats fraseològiques. Aquest estudi ha estat possible gràcies al buidatge i anàlisi dels casos de *sentir* i *oir* al *Corpus de la Gramàtica del Català Antic*.

En segon lloc, i per a explicar aquest procés, hem fet una proposta, fonamentada en les dades del corpus, sobre com podria haver-se produït el canvi semàntic pel qual *sentir* esdevingué verb de discurs reportat. Amb aquest objectiu, hem aplicat els conceptes d'*inferència invitada*, *context pont* o *reanàlisi* que constitueixen la TCSII de Traugott (2012) i les fases que Traugott i Trousdale (2013) descriuen en el procés de construccionalització. Llavors hem constatat la freqüència de contextos ambigus en què l'estímul percebut pot tenir una interpretació lingüística i no lingüística; aquests casos podrien haver afavorit un canvi de tipus metonímic COMPLEX

EVENT FOR SUBEVENT (seguint la tipologia de Peirsman i Geeraerts). Secundàriament també hem considerat la possibilitat d'un altre context pont: els exemples en què el verb té un valor estatiu, descriu un estat mental: 'tenir consciència d'un fet, adonar-se'n, haver-ne notícia' (*DCVB*, s.v. *sentir*, 6); llavors el canvi seguiria la tendència EFFECT FOR CAUSE (Peirsman i Geeraerts, 2006).

Finalment, hem acabat conclouent que el verb *sentir*, com a verb de discurs reportat, s'allunya d'altres verbs amb el mateix valor evidencial (com els verbs *dicendi*) pel fet que majoritàriament introdueix, especialment en els primers moments, exemples en què anomenar l'emissor primer de la informació és secundari, o casos de rumor. Això ho hem volgut lligar amb l'origen del verb (un verb de percepció orientada a l'experimentador, seguint Verhoeven, 2007: 71 i 219), la qual cosa comportarà que *sentir* com a verb de discurs reportat se situe, doncs, a mitjan camí de la percepció directa (en tant que el subjecte s'erigeix com a origen de la informació; fet que hem lligat amb el concepte de persistència semàntica, seguint Traugott [2012]) i del discurs reportat (en tant que la informació transmesa ha estat manlevada). ■

■ Bibliografia

- CIGCA* = Martines, J. / Martines, V. (dirs.): "Corpus Informatitzat de la Gramàtica del Català Antic"; en *Corpus Informatitzat Multilingüe de Textos Antics i Contemporanis* [CIMTAC], Alacant: ISIC–IVITRA.
- DAcadémie* = ATILF / Académie Française: *Dictionnaire de l'Académie française, neuvième édition*, Nancy: ATILF, <<http://atilf.atilf.fr/academie9.htm>>.
- DAguiló* = Aguiló i Fuster, M. (1914–1934): *Diccionari Aguiló*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- DCantalausa* = Cantalausa, J. de (2003): *Diccionari general occitan*, Rodez: Editions Cultura d'Oc.
- DCECH* = Coromines, J. / Pascual, J. A. (1982–1991): *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*, Madrid: Gredos.
- DCVB* = Alcover, A. M. / Moll, F. de B. (1985): *Diccionari Català-Valencià-Balear*, Palma de Mallorca, Moll.
- DDL*C = Rafel, J. (dir.): *Diccionari descriptiu de la llengua catalana*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, <<http://dcc.iec.cat/ddlc/index.asp>>.

- DECat = Coromines, J. (1995): *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, Barcelona: Curial Edicions Catalanes / La Caixa.
- Dendale, P. / Tasmowski, L. (2001): «Introduction: Evidentiality and related notions», *Journal of Pragmatics* 33, 339–348.
- DFarauo = Farauo de Saint-Germain, Lluís (en construcció): *Vocabulari de la Llengua Catalana Medieval de Lluís Farauo de Saint-Germain*, sota la direcció de Germà Colón, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, <<http://www.iec.cat/farauo/default.asp#top>>.
- DLewis = Lewis, C. T. / Short, C. (1879): *A Latin Dictionary*, Oxford: Oxford University Press.
- DMF = ATILF (2010): *Dictionnaire du Moyen Français*, Nancy: ATILF / CNRS / Université de Lorraine, 2010, <<http://www.atilf.fr/dmf>>.
- DDuCange = Du Cange, C. (1883–1887): *Glossarium mediae et infimae latinitatis*, París, <<http://ducange.enc.sorbonne.fr/doc/dia/>>.
- Endize = Nagore, F. (dir.) (1999): *Endize de bocables de l'aragonès*, Hosca: Instituto de Estudios Altoaragoneses.
- Fernández Jaén, J. (2012): *Semántica cognitiva diacrónica de los verbos de percepción física del español*, Alacant: Universitat d'Alacant (tesi doctoral).
- Goldberg, A. (1999). «The relationships between verbs and constructions», dins: Verspoor, M. H. / Lee, K. D. / Sweetser, E. (eds.): *Lexical and Syntactical Constructions and the Construction on Meaning*, Amsterdam / Philadelphia: Benjamins, 383–398.
- Ibarretxe-Antuñano, I. (1999): *Polysemy and Metaphor in Perception Verbs: a Cross-linguistic Study*, Edinburg: University of Edinburg (PhD diss.).
- Lexique Roman = Raynouard, F. J. M. (1842): *Lexique roman, ou : Dictionnaire de la langue des troubadours*, París: Chez Silvestre.
- Martines, J. (2015): «Diacronia i neologia: canvi semàntic, subjectivació i representació del pensament. El català *esmar*, des de 'taxar' fins a 'inferir' i 'imaginar' i més enllà», *Caplletra* 59, 221–248.
- Meyer-Lübke, W. (1911–1920): *Romanisches Etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg: C. Winter.
- Peirsman, Y. / Geeraerts, D. (2006): «Metonymy as a prototypical category», *Cognitive Linguistics* 17, 269–316.
- Squartini, M. (2001): «The internal structure of evidentiality in Romance», *Studies in Language* 25, 297–334.

- (2008): «Lexical vs. grammatical evidentiality in French and Italian», *Linguistics* 46:5, 917–947.
- Traugott, E. C. (2012): «Pragmatics and language change», dins: Allan, K. / Jaszczolt, K. (eds.): *The Cambridge Handbook of Pragmatics*, Cambridge: Cambridge University Press, 549–565.
- / Trousdale, G. (2013): *Constructionalization and Constructional Changes*, Oxford: Oxford University Press.
- V*Treccani* = Istituto dell'Enciclopedia Italiana: *Vocabolario Treccani*, <<http://www.treccani.it/vocabolario/>>.
- V*Crusca* = Accademia della Crusca: *Vocabolario degli Accademici della Crusca Edizione elettronica*, Firenze: Accademia della Crusca, <http://vocabolario.sns.it/html/_s_index2.html>.
- Verhoeven, E. (2007): *Experiential Constructions in Yucatec Maya*, Amsterdam / Philadelphia: Benjamins.
- Viberg, Å. (1984): «The verbs of perception: A typological study», dins: Butterworth, B. (ed.): *Explanations for Language Universals*, Berlin et al.: Mouton, 123–162.
- Jordi M. Antolí Martínez, Universitat d'Alacant, ISIC-IVITRA, Departament de Filologia Catalana, Campus de Sant Vicent del Raspeig, Ap. 99, E-03080 Alacant, <jordi.antoli@ua.es>.

Zusammenfassung: Dieser Beitrag analysiert den Prozess semantischen Wandels, durch den sich das altkatalanische Verb *sentir* von einer auf allgemeiner Wahrnehmung basierenden Bedeutung hin zu einem semantischen Gehalt entwickelt hat, der auditive Wahrnehmung betrifft. Die Studie weist insbesondere nach, dass das Verb *sentir* noch bis zum Ende des 13. Jh. nur die Wahrnehmung nichtsprachlicher auditiver Stimuli ausdrückte und seine Bedeutung nicht vollständig mit der des Verbs *oir* zusammengefallen war, wie dies bei der Entwicklung von SÈNTIRE in anderen romanischen Sprachen (wie etwa dem peninsulären Spanisch) der Fall gewesen ist. Die Analyse basiert auf der Auswertung von elektronischen Korpusdaten und macht von den Konzepten der *Invited Inference Theory of Semantic Change* (TCSII) von E. C. Traugott (2012) und dem Evidentialitätsbegriff Gebrauch. ■

Summary: This study analyzes the process of semantic change by which the Old Catalan verb *sentir* developed from a meaning based on general perception to one implying auditory perception. In particular, the article shows that by the end of the 13th century the verb *sentir* had only semanticized the perception of non-linguistic auditory stimuli and had not fused completely with the meaning of the verb *oir*, as was the case with the evolution of SÈNTIRE in other Romance languages (such as Peninsular Spanish). Our study has been based on data analysis of an electronic linguistic corpus using the con-

cepts of E. C. Traugott's *Invited Inferencing Theory of Semantic Change* (IITSC) (2012) and the concept of evidentiality. [Keywords: auditory perception, evidentiality, invited inferencing, Old Catalan, verbs of perception]■